UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

DZIEKANAT
Wydziału Historycznego UJ
wpłynęło 16.11.2021

Katowice, 7 listopada 2021 r.

Recenzja rozprawy doktorskiej

Pani mgr Barbary Zając
„Rzymskie mennictwo prowincjonalne Bitynii i Pontu w okresie rządów Trajana"

Dysertacja doktorska Pani mgr Barbary Zając została przygotowana na Uniwersytecie Jagiellońskim pod kierunkiem naukowym dr. hab. Jarosława Bodzka, prof. UJ. Jest opracowaniem ważnym ze względu na to, że nie ma do tej pory monografii opisującej tak wszechstronnie i wnikliwie, jak to uczyniono w rozprawie, mennictwo prowincjonalne Bitynii i Pontu w epoce Trajana, jakkolwiek oczywiście są publikacje omawiające niektóre wybrane zagadnienia dotyczące tego mennictwa czy to w szerszym zakresie chronologicznym, czy w węższym ujęciu tematycznym. Praca wyrasta z wcześniejszych naukowych zainteresowań Doktorantki, które znalazły swe udokumentowanie w kilku publikacjach Jej autorstwa. Do nich się oczywiście odwołuje, a przy tym zdaje sobie sprawę z konieczności uzupełnień czy korekt (s. 182); to podkreślam, bo na wielu kartach rozprawy pojawiają się słuszne opinie o przyroście lub o lukach w dostępnym materiale źródłowym, wobec tego niektóre ze spostrzeżeń zgłoszonych w dysertacji stają się postulatami badawczymi albo mogą być doprecyzowane w wyniku postępu w badaniach.

Wybór tematyki dysertacji należy ocenić pozytywnie, podobnie jak zamysł przeprowadzenia w niej pełnej analizy w odniesieniu do czasów Trajana, czyli lat 98–117, mennictwa prowincjonalnego Bitynii i Pontu, w tym polityki menniczej poszczególnych ośrodków (było 14 miast emitujących monetę), chronologii i wielkości produkcji, nominałów i wielkości monet, umieszczonych na monetach przedstawień i inskrypcji, cyrkulacji monet. Trzeba pochwalić również dobrą konstrukcję pracy, poza *Wstępem* i *Wprowadzeniem*, materiał zebrany i poddany analizie oraz wyniki badań zostały zawarte w kilku obszernych rozdziałach, każdy z nich został podzielony na mniejsze jednostki tematyczne, dotyczące wiodących problemów, ten zabieg ułatwia systematyzację omawianych kwestii. Cel pracy został jasno zarysowany, z uwzględnieniem problemów badawczych i konkretnym zdefiniowaniem zamierzeń Autorki. Posłużyło temu sformułowanie szeregu pytań badawczych (s. 6).

Obszerna (licząca 343 strony, dodatkowo zawierająca katalog) praca ma klarowną koncepcję i została podzielona na dziesięć rozdziałów. W pierwszym z nich (*Cesarstwo Rzymskie a Bitynia i Pont w czasach Trajana*), ogólnie nakreślono problemy natury finansowo-ekonomicznej, przed którymi stanął cesarz Trajan, a także omówiono historię regionu, podział administracyjny, dzieje miast i badania archeologiczne ich dotyczące. To rozdział potrzebny, pokazuje specyfikę obszaru, tak historyczną, jak i tę, która definiuje badania obejmujące mennictwo prowincji. Doktorantka wykazuje się w nim znajomością

Uniwersytet Śląski w Katowicach
Instytut Historii / Wydział Humanistyczny
ul. Bankowa 11, 40-007 Katowice
tel.: 32 359 13 14, e-mail: ih.wh@us.edu.pl

www.us.edu.pl

HR EXCELLENCE IN RESEARCH

szerszego tła polityczno-ekonomicznego w imperium na początku II wieku. W tej części pracy, zwłaszcza w podrozdziale I.2, jest widoczny brak płynności narracji, informacje mieszczą się w problematyce objętej tytułem podrozdziału, ale słabo są ze sobą powiązane, i to nawet w ramach pojedynczych akapitów. Moim zdaniem, sztucznie i zbędnie jest wpleciony w tekst (s. 25–26) akapit dotyczący ingerencji państwa, w dodatku z odwołaniem się do współczesnych przykładów, z literaturą z lat 1986 i 2002.

Kolejne osiem rozdziałów stanowi rdzeń rozprawy. W rozdziale II (*Ośrodki mennicze w prowincji Bitynia i Pont*) została przedstawiona historia ośrodków emisyjnych, z uwzględnieniem ich przynależności do krain historycznych Tracja, Bitynia, Paflagonia i Pont. W sposób uporządkowany zaprezentowano dzieje miast, z uwzględnieniem ich mitycznych początków, ze wskazaniem charakteru miast, także z omówieniem projektów archeologicznych. To niekiedy tylko syntetyczny zarys problemu, ale bardzo cenny, kierujący do nowych opracowań. W całym rozdziale dobra ilustracja dziejów miast z odwołaniem do źródeł literackich, nawet z elementami krytyki tychże (np. s. 36). Warto pomyśleć o słowie nawiązania w podrozdziale II.1, gdzie pod hasłem Tracja, kierującym przecież do krainy, od razu pojawia się i rzecz wyczerpuje charakterystyka Bizancjum; w pozostałych podrozdziałach jest zdecydowanie lepszy układ treści, z uwzględnieniem rysu danej krainy.

Z dużym uznaniem trzeba przyjąć omówienie w rozdziałach od trzeciego do dziewiątego materiału numizmatycznego, jego analizy, zaproponowane na tych podstawie spostrzeżenia, jedne formułowane w formie wniosków, inne w kształcie ostrożnych hipotez. Tytuły rozdziałów precyzyjnie naświetlają ich zawartość, zresztą ładnie korespondują z istotą problemów badawczych wskazanych jako cele rozprawy: *Chronologia emisji*; *Metrologia i nominały*; *Ikonografia i legendy monet Bitynii i Pontu w czasach Trajana*; *Monety bez etnikonu o niepewnej atrybucji*; *Monety pseudoautonomiczne Bitynii i Pontu datowane na początek II w.*; *Produkcja w ośrodkach prowincjonalnych*; *Cyrkulacja monet na terenie prowincji*. By utrzymać konsekwencję może warto zrezygnować z dookreślenia czasowego w tytule rozdziału V, zwłaszcza w kontekście treści podrozdziału V.2.

Doktorantka podjęła starania by określić chronologię poszczególnych emisji prowincjonalnych i wydzielić okresy funkcjonowania danej mennicy, kierowała się możliwościami datowania opartymi na wskazanych w literaturze typach portretu Trajana, obecności konkretnych przydomków cesarza, tradycji wykorzystywania danego motywu ikonograficznego. To – nawet mimo podążania za metodologią wypracowaną przez innych – badania żmudne i bynajmniej nie dające w pełni satysfakcjonujących rezultatów, ale w danym przypadku świadczące o staraniach do uchwycenia dynamiki produkcji monet na terenie Bitynii i Pontu. Pani mgr B. Zając w odniesieniu do rozpatrywanych ośrodków menniczych próbowała wskazać rytm ich aktywności i okresy produkcyjne, wyszczególniła liczbę stempli oraz ewentualnych powiązań, dalej, stosując metody statystyczne, podjęła próbę oszacowania wielkości poszczególnych emisji, co samo w sobie stanowi o Jej umiejętnościach badawczych i wpływa na nader pozytywną ocenę wyników Jej starań. Ponadto uzupełnieniem tekstu w tych partiach rozprawy są dołączone tablice, w których znajdujemy podstawę kalkulacji według metody Cartera i ich liczbowe rezultaty. Interesujący jest wniosek Doktorantki, że emisja monety w większości analizowanych mennic (por. wyjątek np. s. 230) była bardziej intensywna na samym początku rządów Trajana, bynajmniej nie w

Uniwersytet Śląski w Katowicach
Instytut Historii / Wydział Humanistyczny
ul. Bankowa 11, 40-007 Katowice
tel.: 32 359 13 14, e-mail: ih.wh@us.edu.pl

HR EXCELLENCE IN RESEARCH

okresie jego kampanii wschodniej, stąd produkcję wypada wiązać z lokalnym zapotrzebowaniem mieszkańców miast na monetę, zarysowała się też pewna specyfika Bitynii i Pontu (s. 54).

W tym samym nurcie badań pozostają analizy Pani mgr B. Zając dotyczące kwestii tzw. nominałów w mennictwie prowincjonalnym Bitynii i Pontu. Autorka podąża tropem wyznaczonym między innymi przez badaczy skupionych wokół projektu *RPC*, zwracając uwagę na dwa czynniki, jakimi są waga i typ wizerunku. Ta partia pracy ma dużą wartość rejestracyjną, ale też interpretacyjną. Doktorantka dobrze referuje niepewności w odniesieniu do poszczególnych ośrodków menniczych, dając informacje o obecności w nich konkretnych systemów monetarnych. Sporządza przegląd wielkości monet zarejestrowanych egzemplarzy, zauważając w ten sposób ich zróżnicowanie, omawia główne typy ikonograficzne i tradycję posługiwania się nimi w danym miejscu, przy tym ładny jest przykład wnioskowania na podstawie jednego egzemplarza z Amastris z przedstawieniem Demeter/ Artemidy (s. 77–78). Powtarza się w przypisach fraza, skądinąd słuszna, ale swą powtórką przyciągająca uwagę, że dokładniejsze określenie roli poszczególnych wizerunków w systemie monetarnym tego lub innego ośrodka zależy od pełniejszego przeanalizowania – dla całości okresu rzymskiego – nominałów w nich emitowanych, co „wykracza poza ramy analizowanego zagadnienia".

Rozważania dotyczące motywów ikonograficznych na monetach Bitynii i Pontu zostały umieszczone w szerszym kontekście. Dano w odpowiednim miejscu charakterystykę ogólną – za literaturą – wyobrażeń na monetach prowincjonalnych w imperium bez wskazanej chronologii czy atrybucji, w tym zaznaczono ambicje i aspiracje poszczególnych miast, rolę kultów miejscowych, a przechodząc do mennictwa ośrodków Bitynii i Pontu wskazano – czerpiąc ze źródeł – najstarsze przedstawienia, historię wizerunku i przydomków, sięgnięto po dzieje danego wyobrażenia w mennictwie (v., e.g., Demeter, Zeus, Tyche). Tak zaprezentowany materiał pozwala wysoko ocenić wiedzę Autorki wykraczającą merytorycznie poza to, co bezpośrednio jest zawarte w tytule pracy, co zresztą widać w wielu miejscach pracy. Pani mgr B. Zając zastanawia się również nad problemem „kooperacji" ośrodków, nie wyklucza takiej możliwości, ale skłania się ku temu, że powielanie wizerunków na monetach z różnych mennic prowincjonalnych wiąże się z absorbcją rzymskich tradycji, a także wynika z popularności, rozpoznawalności i uniwersalności danego typu ikonograficznego.

Wartościowy jest podrozdział poświęcony inskrypcjom umieszczonym na monetach z Bitynii i Pontu. Są tu „detaliczne" próby rozszyfrowania na pojedynczych egzemplarzach abrewiacji i napisów zatartych, poszukiwanie odmienności i specyfiki legend. W tym zakresie uwagę Doktorantki przyciągają także kształt, umiejscowienie liter, chronologia zmian, powielanie form i wprowadzanie nowości. Dalej Autorka analizuje kontramarki na egzemplarzach monet prowincjonalnych z Bitynii i Pontu, również w tym fragmencie sięga po analogie wcześniejsze czy przykłady z innego kręgu geograficznego, co bardzo dobrze świadczy o znajomości mennictwa nie tylko z badanego okresu i kręgu, ale też w kontekstach szerszych.

Sporo miejsca poświęcono w rozprawie monetom bez etnikonu, logicznie wywodząc – również na bazie analizy stempli i wyobrażeń na monet z wcześniejszych okresów – ich możliwą atrybucję przede wszystkim do Nikai, ważnego ośrodka, z którego zarejestrowano zaledwie jedną monetę z czasów Trajana (s. 197), ale też np. Nikomedii, czyli dwóch miast rywalizujących o pierwszeństwo w regionie. Tym, co

Uniwersytet Śląski w Katowicach
Instytut Historii / Wydział Humanistyczny
ul. Bankowa 11, 40-007 Katowice
tel.: 32 359 13 14, e-mail: ih.wh@us.edu.pl

HR EXCELLENCE IN RESEARCH

zwraca uwagę w odnośnym fragmencie, jest nieferowanie opinii rozstrzygających, a jedynie wskazywanie prawdopodobieństwa proponowanego rozwiązania.

Doktorantka przybliża także funkcjonowanie emisji w prowincji, dobrze precyzując, przy odwołaniu się do propozycji innych badaczy, przesłanki metodologiczne swojego wnioskowania, trudności badań nad cyrkulacją monety na terenie dawnej prowincji, a swoje własne wywody wspierając analizą materiału znajdującego się w muzeach północnej Turcji. Pani mgr B. Zając daje w tym rozdziale tylko zarys problemu. Docenić trzeba umiar z jakim, świadoma jakości bazy źródłowej i wielu uwarunkowań obecnie jeszcze uniemożliwiających badania kompleksowe obiegu monety w Bitynii i Poncie, zamiast syntezy zdecydowała się na szczegółowe omówienie przykładów w postaci konkretnych stanowisk w Juliopolis i Tium, a także na wykorzystanie danych o kolekcjach numizmatycznych zgromadzonych podczas kwerend muzealnych (w Stambule, Amasrze, Edirne, Synopie, Izniku oraz innych placówkach). Nieduża liczba egzemplarzy oraz nieznany ewentualny kontekst archeologiczny i niemożność pewnego i precyzyjnego określenia okoliczności napłynięcia egzemplarzy do miasta (s. 248), a także świadomość, że są to i tak dane niepełne, powodują, że Doktorantka wskazuje wagę problemu, jakim jest cyrkulacja monety na rynkach Bitynii i Pontu, wskazuje pewne prawidłowości i tendencje, ale słusznie rezygnuje z prób jego pełnego rozwiązania.

W rozdziale ostatnim (*Mennictwo Bitynii i Pontu a emisje sąsiednich prowincji rzymskich*), utrzymując schemat wywodów, budowany wskazaniem konkretnej mennicy, wielkości monet, motywów ikonograficznych, liczby typów *etc.* W ten sposób scharakteryzowano mennictwo Tracji, Azji, Galacji i Kapadocji. To wymagało przeprowadzenia dodatkowych kwerend źródłowych i wyjścia poza bazowy obszar Bitynii i Pontu. Rozdział ten jest najsłabszym ogniwem całej rozprawy. Można wszak pochwalić Autorkę za zademonstrowane w tej części pracy umiejętności syntezowania charakterystyki mennictwa wielu ośrodków menniczych na przestrzeni wielu lat: poszczególnym prowincjom poświęcono po około trzy strony tekstu. Z konieczności więc rozdział jest z jednej strony syntetyczny, z drugiej – powierzchowny. Trudno jednak wyolbrzymiać ten zarzut (*v.* tytuł rozprawy). Jeśli spójnik „a" w tytule rozdziału ma uwydatnić związki między mennictwem Bitynii i Pontu i prowincji oraz kilku sąsiednich prowincji, to, chociaż w jego zakończeniu są wskazane generalne tendencje i elementy porównania, trzeba traktować ten rozdział jako, owszem, próbę uzupełnienia charakterystyki zjawisk właściwych prowincji Bitynia i Pont za czasów Trajana, ale przede wszystkim jako zgłoszenie koniecznych dalszych, bardziej wnikliwych i systematycznych analiz oraz porównań.

Wadą *Zakończenia* rozprawy jest jego skromna objętość. Zawarto w nim wnioski pozostające w relacji do treści zasadniczych rozdziałów oraz pytań badawczych sformułowanych we Wstępie. Odpowiedzi na postawione pytania przyjęły syntetyczny wymiar, jednakże te ostateczne konkluzje zostały poprzedzone zawartymi w poszczególnych rozdziałach ważnymi ustaleniami cząstkowymi i to w tych miejscach podsumowujących rozdziały mieści się bogactwo analiz zawartych w całym tekście.

W recenzowanej rozprawie wiele miejsca zajmują apendyks, liczne a obszerne tablice oraz katalog. Zwłaszcza tablice budzą uznanie, za „suchymi liczbami" kryje się żmudna praca i dociekliwość naukowa Doktorantki.

Uniwersytet Śląski w Katowicach
Instytut Historii / Wydział Humanistyczny
ul. Bankowa 11, 40-007 Katowice
tel.: 32 359 13 14, e-mail: ih.wh@us.edu.pl

HR EXCELLENCE IN RESEARCH

Mocną stroną dysertacji jest wykorzystanie różnorodnych źródeł (nie tylko numizmatycznych) i bogatej literatury przedmiotu. Pierwszą grupę wykorzystanego i poddanego analizom materiału numizmatycznego stanowią materiały opublikowane. Bazy dostarczyły tu zasoby katalogu *Roman Provincial Coinage*. Trzeci tom dostarczył danych do opracowania emisji prowincjonalnych Bitynii i Pontu z epoki Trajana (emisje imperialne cesarza przywoływane są na bazie także nowego katalogu, który opracował Bernhard Woytek). Tomy *RPC* posłużyły również komentarzom o mennictwie prowincjonalnym regionu czasów czy to poprzedników Trajana, czy jego następców. Monety prowincjonalne emitowane w latach, jeszcze nie objętych opracowaniem *RPC*, Autorka podaje, powołując się na przykład na Sylloge Nummorum Graecorum czy opracowanie Waddington, Reinach, Babelon 1904–1912. Takich ekskursów jest stosunkowo niewiele. *Nb*, między wieloma innymi studiami również recenzowana praca uwidocznia dynamiczny postęp w badaniach, jaki się dokonuje dzięki funkcjonowaniu *RPC* online oraz opublikowanym woluminom tego katalogu. Grupę drugą tworzą materiały pozyskane podczas licznych, a skrupulatnie w pracy wskazywanych, kwerend muzealnych w poszczególnych placówkach tureckich. Realizacja założeń koncepcyjnych rozprawy, zwłaszcza w rozdziale dotyczącym cyrkulacji monet na terenie Bitynii i Pontu, merytorycznie bardzo zyskała dzięki wykorzystaniu tych zasobów, nawet w ograniczonym – co Doktorantka niejednokrotnie zauważa – zakresie.

Pozostając przy ocenie podejścia Pani mgr B. Zając do materiału źródłowego, również częstokroć podkreśla Ona, że na bazie swoich analiz formułuje jedynie hipotezy, co w Jej ujęciu wynika właśnie z trwale postępującej aktualizacji bazy monet prowincjonalnych, nieaktualności starszych danych, ale też z możliwości przyrostu liczby egzemplarzy konkretnych już znanych typów, czy wypłynięcia nowych.

Lektura recenzowanego opracowania pozwala stwierdzić, że jest ono napisane dobrym, komunikatywnym, logicznym językiem. Styl jest przy tym może dosyć „ascetyczny", to zwraca uwagę zwłaszcza we wprowadzającym, a różniącym się mocno zakresem treściowym wykładu, rozdziale pierwszym, niemniej w rozdziałach *stricte* numizmatycznych styl taki staje się po prostu zaletą, która wpływa na jasność przekazu. Wskażę wybrane z całej pracy trzy takie miejsca, gdzie, moim zdaniem, wypada doprecyzować wywody:

> s. 37 „W czasach rządów Augusta, Kleon, przywódca działającej wówczas grupy przestępczej, przebudował miasto i zmienił nazwę na Juliopolis. Było to możliwe dzięki poparciu Oktawiana w trakcie wojny przeciw Markowi Antoniuszowi. Kleon sprawował kult ku Zeusowi *Abrettenosowi*, był także arcykapłanem Komany Pontyjskiej."
>
> s. 112: „[...] W religii rzymskiej trzema dominującymi założeniami było centralne miejsce kultu obywatelskiego (lub religii polis), nacisk na wspólnotową ekspresję religijną (tj. brak w starożytności pojedynczej jednostki religijnej) oraz religia osadzona."
>
> s. 118: „Wizerunek Plotyny znalazł się tylko na emisjach Bizancjum i Amastris[838]. Portrety kobiet pojawiły się na monetach imperialnych ok. 15 lat później w porównaniu do przedstawień mężczyzn.".

Doprecyzowania (królestwo, kraina, prowincja) wymagają uwagi na temat aspiracji Bitynii i Pontu i aspiracje Bitynii oraz Pontu (s. 38 kwestia Paflagonii). Niewłaściwe jest, moim zdaniem, nazywanie

Uniwersytet Śląski w Katowicach
Instytut Historii / Wydział Humanistyczny
ul. Bankowa 11, 40-007 Katowice
tel.: 32 359 13 14, e-mail: ih.wh@us.edu.pl

HR EXCELLENCE IN RESEARCH

pierwszego cesarza Oktawianem Augustem (s. 57), warto uwzględnić cezurę roku 27 p.n.e. W miejsce „trybunaty" poprawniejszym określeniem będzie „władza trybuńska" (s. 48). Nie umiałam znaleźć informacji o pochodniach na stronie 122, do której odsyła przypis 439 ze strony 69. Można objaśnić, co kryje się pod miarą „mila" w podawanych odległościach między wskazywanymi miastami (s. 32, 40).

Zdarzają się, co zresztą nieuniknione w obszernej rozprawie, literówki i inne potknięcia interpunkcyjne, gramatyczne i językowe. Są więc literówki (np. alimentia (s. 19), ktistis (s. 198)), rażące „odnośnie" [nigdy z dopełnieniem „do"], lapsusy słowne (np. „Zastepcą Domicjana został [...] Nerwa" (s. 20), „nowy typ wizerunku Heraklesa ze skórą lwa i Ceberem" (s. 74), „Postać siedząca na tronie trzymająca długie berło i paterę, która może być interpretowana z Zeusem(?) (przyp. 390)), pomylony został rodzaj w zdaniach „[...] tzw. *Interpretatio Romana,* związanego z zastępowaniem imienia obcego..." (s. 115), „W greckim polis religia miała być scentralizowana, gdzie kontroli podlegało wszystko, od wyroczni, przez festiwale, po pomniejsze stowarzyszenia[794]. ...." (s. 113).

Wyzwaniem było zachowanie konsekwencji w zapisach imion własnych starożytnych oraz nazw geograficznych, w tym zwłaszcza nazw ośrodków emisyjnych. Z nim Doktorantka poradziła sobie dobrze, decydując się na przede wszystkim spolszczoną ich pisownię, tylko doprawdy sporadycznie mieszają się terminy polskie i obce, np. „greckie monety emitowane przez *koinon* czy *neokoraty"* (s. 5) lub Apameja/ Apamea (w tab. s. 335), lub powstają niekonwencjonalnie brzmiące połączenia, np. „Odniesienie do pierwszeństwa Nikai pojawia się po raz pierwszy na monetach prokonsula Markusa Salwidenusa Asprenasa, bitych w czasach Wespazjana[638]." (s. 95). Doceniając tę konsekwencję, i to niemal w pełni udaną, trzeba wytknąć niemożliwe do utrzymania, *scientibus loquor*, założenia sformułowane w zdaniach na stronie 7, odsyłających do konkretnej literatury przedmiotu (przypisy 8–10.).

W części katalogowej zauważa się mieszanie nazewnictwa miejscowości w wersjach oryginalnej, spolszczonej i podawanego za literaturą anglojęzyczną.

Błąd warsztatowy trzeba odnotować przy powoływaniu się do prac „Amandry, Burnett et al. 1992" lub „Amandry, Burnett et al. 2015", które otrzymały w zaraz następującym cytowaniu zapis „Idem" (np. przyp. 116, 1617, 1619, 1880, i inne). Zbędnie powtórzone przypisy 40 i 41; niejasności w przypisach 113, 115 (Fischer; Butcher, Ponting). Zastanawia również podwójny zapis stosowany do publikacji „Waddington, Babelon, Reinach 1904-1912", która pojawia się również w formie abrewiacji „Rec". Podobne zapisy również przy „Amandry, Burnett et al. 2015" i „RPC", to zaś pokazuje mechanizm powstawania takich dubletów, ale może warto z nich się wytłumaczyć.

W Bibliografii usterki w spisie „Źródła historyczne" (może lepiej: literackie). W zestawieniu ponad trzydziestu prac autorów starożytnych i bizantyjskich Autorka niepotrzebnie daje lekcję polską imion tychże autorów, jednocześnie podaje opisy wydań zagranicznych (zazwyczaj jest to Loeb, ale również Les Belles Lettres i inne), w wyniku czego powstają niepoprawne „zbitki" polsko-angielskie, np.

Kasjusz Dion, *Roman History* – przeł. E. Cary 1916...
Ksenofont, *Anabasis* – przeł. C.L. Brownson 1998. Loeb Classical Library 90...
Kteż[!]jasz, *Persika* – przeł. A. Nichols 2008. PhD dissertation
Stefanos z Bizancjum, *Ethnica* – przeł. B. Kiesling 1849. Berolini, Reimer

Uniwersytet Śląski w Katowicach
Instytut Historii / Wydział Humanistyczny
ul. Bankowa 11, 40-007 Katowice
tel.: 32 359 13 14, e-mail: ih.wh@us.edu.pl

HR EXCELLENCE IN RESEARCH

Teokryt, *Idyll* – przeł. J.M. Edmonds 1912. *The Greek Bucolic Poets,* Loeb Classical Library 28.

W *Bibliografii* jest też dział „Opracowania nowożytne" – przymiotnik zbędny.

W spisie treści zabrakło *Wstępu* (który jest od str. 5), a praca formalnie zaczyna się od *Wprowadzenia* (s. 11).

Wskazane usterki, które punktuję ich exemplami, nie są liczne, są też łatwe do wyeliminowania. Zwracam na nie uwagę z obowiązku recenzenckiego, lecz również by wyczulić Autorkę na ich obecność, w kontekście przygotowywania rozprawy do druku. Nie mam bowiem wątpliwości, że praca powinna być opublikowana.

Za walory recenzowanej pracy w szczególności należy uznać:

— trafnie dobrany zakres rzeczowy, chronologiczny i terytorialny problematyki badawczej, która, już we *Wstępie* zdiagnozowana jako istotnie wielowątkowa, a w poszczególnych rozdziałach poddana rzetelnej analizie, została omówiona w autorskich dociekaniach i prowadzi do satysfakcjonujących konstatacji lub interesujących hipotez;

— oryginalne rozwiązanie problemu badawczego, przy posługiwaniu się źródłami różnych kategorii, ze szczególnym akcentem położonym, rzecz jasna, na materiały numizmatyczne, oraz przy zastosowaniu metody jego analizy tak opisowej, jak statystycznej, wspartej wiedzą opartą tak na treściach katalogów, jak na bezpośrednim kontakcie z numizmatami w placówkach muzealnych;

— dobrze dobraną i wykorzystaną literaturze przedmiotu; warto tu podkreślić, Autorka ładnie nawiązuje również do swojego własnego wartościowego poznawczo dorobku naukowego;

— klarowny język i styl, precyzja w formułowaniu opinii.

Reasumując: wartość pracy autorstwa Pani mgr B. Zając sytuuję na kilku płaszczyznach. Opracowanie w dużej mierze podsumowuje obecny stan badań nad mennictwem prowincjonalnym Bitynii i Pontu w latach pryncypatu Trajana. Logicznie porządkuje i syntezuje ten konkretny materiał numizmatyczny, ale też inspiruje do dalszych badań nad kwestiami, które w rozprawie zostały zasygnalizowane jako te, które być może doczekają się w przyszłości lepszej, czyli zwłaszcza pełniejszej dokumentacji numizmatycznej. Rozprawa przedstawia, na przykładzie mennictwa z Bitynii i Pontu epoki Trajana, skupiony niejako w soczewce wielowątkowy obraz skomplikowanych numizmatycznych powiązań między tradycją miejscową a imperialną. Omówione w tekście rozprawy oraz zestawione w apendyksie, tablicach i katalogu wątki dotyczące mennictwa Bitynii i Pontu, w ich aspektach chronologicznych, przypisania do mennicy, typologicznych, ikonograficznych, nummometrycznych *etc.* poszerzają wiedzę o aspektach panowania Trajana, co ma swoje znaczenie w kontekście zainteresowania innych naukowców tym pryncypatem. Wreszcie, sposób realizowania zamysłów przez Doktorantkę sprawił, że chociaż mennictwo prowincjonalne Bitynii i Pontu czasów Trajana pozostaje rdzeniem rozprawy, to jest w niej wiele cennych uwag charakteryzujących monetę prowincjonalną na przestrzeni dłuższego czasu i w szerszym zakresie geograficznym.

Uniwersytet Śląski w Katowicach
Instytut Historii / Wydział Humanistyczny
ul. Bankowa 11, 40-007 Katowice
tel.: 32 359 13 14, e-mail: ih.wh@us.edu.pl

HR EXCELLENCE IN RESEARCH

W konkluzji mojej recenzji stwierdzam, że dysertacja „Rzymskie mennictwo prowincjonalne Bitynii i Pontu w okresie rządów Trajana" spełnia warunki określone przepisami (art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595, z późniejszymi zmianami)) i może być podstawą nadania stopnia naukowego doktora. Wnioskuję o wyróżnienie tejże pracy doktorskiej.

Wnoszę o dopuszczenie Pani mgr Barbary Zając do kolejnych etapów przewodu doktorskiego.

dr hab. Agata A. Kluczek, prof. UŚ

A. Kluczek

Uniwersytet Śląski w Katowicach
Instytut Historii / Wydział Humanistyczny
ul. Bankowa 11, 40-007 Katowice
tel.: 32 359 13 14, e-mail: ih.wh@us.edu.pl

www.us.edu.pl

HR EXCELLENCE IN RESEARCH